

NOTIQLIK SAN’ATI: SO‘ZNING KUCHI VA JAMOAT ONGIGA TA’SIRI

Nabiyev Behruz Elmurod o‘g‘li

“Nabiyev Education” NTM rahbari

KIRISH

Notiqlik — bu faqat chiroyli gapirish san’ati emas. Bu inson tafakkuri, his-tuyg‘ulari va jamiyatni anglash darajasining ifodasidir. Tarixda necha-necha notiqlar birgina nutqi bilan urushga barham bergan, xalqlarni uyg‘otgan, yoki aksincha, zulmga yo‘l ochgan. XXI asrda esa notiqlik faqat tribunallarda emas — podcastlarda, YouTube videolarida, hatto tvitlarda ham o‘z o‘rnini topmoqda. Demak, bugungi kunda notiqlik san’ati — bu raqamli madaniyatda fikrni uyg‘un, kuchli va o‘tkir ifoda etish mahoratidir.

1. Notiqlik – qadimgi san’at, zamonaviy qurol

Yunon faylasufi Aristotel notiqlikni “insonlarni ishontirish san’ati” deb atagan. U logos (mantiq), pathos (hissiyot) va ethos (axloqiy qiyofa) tushunchalari orqali notiqlikning asosiy ustunlarini belgilagan. Ammo hozirgi davrda bu uchlikka yana biri qo‘shildi — texnologiya. Bugungi notiqlik nafaqat gapirish, balki vizualizatsiya, ovoz ohangi, tana tili, algoritmik auditoriyaga moslashish san’atidir. Yaxshi notiq endi faqat maydonda emas, balki TikTokda, sahnada, Zoomda ham bor.

2. So‘z – faqat axborot emas, kuchdir

Gapirish — axborot uzatish emas, ta’sir o‘tkazishdir. Har bir ibora, ohang va tana tili orqasida notiq o‘z dunyoqarashini, qadriyatini va maqsadini aks ettiradi. Misol uchun, amerikalik notiq Martin Lyuter Kingning “I have a dream” (Menda orzu bor) nutqi nafaqat qora tanlilar huquqlari uchun kurashda, balki butun insoniyat ongida erkinlik timsoliga aylandi. Notiqlik bu yerda haqiqatga shakl beruvchi vositaga aylandi.

3. Yangi davr notiqligi: ekran orqasidan yuraklargacha

Bugungi auditoriya ko‘p variantli, e’tibor qamrovi qisqa va vizualga to‘liq qaram. Shunday holatda, notiqlik san’ati zamonaviy ifoda vositalarini o‘zlashtirmasa, uning kuchi so‘nadi. TED nutqlari, YouTube vloglari, ijtimoiy tarmoqlardagi qisqa, lekin mazmunli chiqishlar — bular barchasi notiqlikning evolyutsiyasidir. Shuningdek, “influencer”lar zamonaviy notiqlar sifatida ko‘rilmoqda, ular millat tafakkuriga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Endi savol tug‘iladi: biz qaysi notiqqa quloq solyapmiz?

4. Sun’iy intellekt va notiqlik: yordamchi yoki raqib?

ChatGPT kabi sun’iy intellekt tizimlari matn yozadi, nutq tuzadi, hatto auditoriyani analiz qiladi. Ammo notiqlikda eng katta quvvat — chinakam samimiyat. Robot ibora tuzadi, ammo yurakdan gapira olmaydi. Notiqlik faqat tilda emas — qalbdadir. Demak, sun’iy intellekt notiqqa yordamchi bo‘lishi mumkin, lekin uning o‘rnini bosa olmaydi.

5. O‘zbekiston kontekstida notiqlik: an’ana va innovatsiya

O‘zbek notiqlik an’anasi boy. Alisher Navoiy, Ergash Jumanbulbul o‘g‘li, Abdulla Qahhor singari ijodkorlarning so‘zdagi qudrati xalq ongini uyg‘otgan. Bugun esa

jurnalistlar, bloggerlar, pedagoglar, hatto shoirlar ham yangi notqlik makonida harakat qilmoqda. Bu makon — raqamli dunyo. Demak, notqlik san’ati O‘zbekistonda ham yangi bosqichga o‘tmoqda: bu an’anaviy so‘zlashuv madaniyati bilan zamonaviy texnologik vositalar uyg‘unlashuvi demakdir.

XULOSA

Notqlik — bu san’at, bu fan, bu qurol, bu mas’uliyat. Notiq jamiyatni faollashtiradi, fikrni uyg‘otadi, ba’zan yo‘ldan ozdiradi. Shuning uchun notqlik san’atini o‘rganish — bu faqat gapirishni emas, balki qanday ta’sir qilishni o‘rganishdir. XXI asrda har kim notiq bo‘lishi mumkin — lekin chin notiq bo‘lish uchun yurakdan gapirish kerak. So‘z bilan yurak orasidagi ko‘prikni qurgan inson — haqiqiy notiqdir.